

M.A. – IInd Year

SEM – III & IV

“ECONOMICS”

Previous Year

Question Papers

Academic Year

(2022-23)

M.A. – IInd Year

SEM – III

“ECONOMICS”

Previous Year

Question Papers

Academic Year

(2022-23)

SC - 9

B) Answer in One or two sentences. (2 marks each)

[10]

- i) Define the National Income?
- ii) What is meant by rate of interest.
- iii) What is Dishording?
- iv) What measures were suggested by Keynes to Control Inflation?
- v) Explain the Concept of Natural Rate of Unemployment.

Q2) Explain in detail the views of Keynesion on Interest.

[20]

OR

Explain the Patinkin's real balance effect.

Q3) Analyse in detail the Philips curve.

[20]

OR

Explain the various measures to control the Business Cycles.

Q4) Write short notes. (Any Four)

[20]

- a) IS-LM Model
- b) Flow of funds accounts
- c) Real Balance Effect
- d) Stucuralistic theory of Inflation
- e) Milton Fridman and types of wealth
- f) Liquidity Trap

प्र.2) व्याजासंबंधीच्या केन्सप्रणित दृष्टिकोन सविस्तर स्पष्ट करा.

[20]

किंवा

पॅटीनकीन यांचा वास्तव शिलकी परिणाम स्पष्ट करा.

प्र.3) फिलिप्स वक्राचे विश्लेषण करा.

[20]

किंवा

व्यापारचक्राच्या नियंत्रणाचे विविध उपाय स्पष्ट करा.

प्र.4) थोडक्यात टीपा लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) IS-LM प्रतिमान
- ब) निधी प्रवाह हिशेब पद्धती
- क) वास्तव शिल्लक दृष्टीकोन
- ड) चलनवाढीचा संरचनावादी सिद्धांत
- इ) मिल्टन फ्रिडमनचे संपत्तीचा प्रकार
- फ) रोखतेचा सापळा

SC - 10

B) Write the answers to the following questions in one to two sentences. [10]

- i) What is human capital?
- ii) What is Social Security?
- iii) What is Disguised unemployment?
- iv) What is Wage sensitivity?
- v) What is unemployment?

Q2) Explain the functions of the Second National Labour Commission. [20]

OR

Explain Keynes's economic analysis regarding labour market.

Q3) Explain the labour recruitment methods. [20]

OR

What is the demand for labour? Analyze the factors that determine labour demand.

Q4) Write short notes on any four of the following. [20]

- a) Human capital
- b) Types of unemployment
- c) Backward bending Labour supply Curve
- d) Globalization and Women Workers
- e) Wages and Promotion
- f) Social security and government

प्र.2) दुसऱ्या राश्ट्रीय श्रम आयोगाची कार्ये स्पष्ट करा.

[20]

किंवा

श्रम बाजारपेठे विषयी प्रा.जे.एम.केन्स यांचे आर्थिक विश्लेषण स्पष्ट करा.

प्र.3) कामगार भरतीच्या पद्धती स्पष्ट करा.

[20]

किंवा

श्रमाची मागणी म्हणजे काय? श्रमाची मागणी निश्चित करणाऱ्या घटकांचे विश्लेषण करा.

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणत्याही 4)

[20]

- अ) मानवी भांडवल
- ब) बेकारीचे प्रकार
- क) श्रमाचा मागे वळणारा वक्र
- ड) जागतिकीकरण आणि स्त्री कामगार
- इ) वेतन आणि बढती
- फ) सामाजिक सुरक्षितता व सरकार

ॐॐॐ

Seat No.	
----------	--

**M.A. (Part - II) (Semester - III) (CBCS) (New) Examination,
March - 2023**

ECONOMICS (Paper - EC - 6)

Macro Economics Analysis

Sub. Code : 61685/71172

Day and Date : Tuesday, 20 - 06 - 2023

Total Marks : 80

Time : 10.30 a.m. to 01.30 p.m.

- Instructions :**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Objective type questions :

**A) Choose the correct answer from the given alternative (2 marks Each)
[10]**

- i) Samuloston's business cycle is propounded in the _____ year.
  - a) 1925
  - b) 1939
  - c) 1954
  - d) 1974
- ii) The term a macro economics was coined and used for the first time by _____.
  - a) Recardo
  - b) Ragnear Nurks
  - c) Ragner Frich
  - d) Hicks
- iii) Inventory approach propounded by _____.
  - a) Baumol
  - b) Tobin
  - c) Pantinkin
  - d) Fridman
- iv) _____ Relationship between the rate of interest and investment.
  - a) Positive
  - b) Inverse
  - c) Neutral
  - d) None of these
- v) Keynesion inflation theory is known as _____.
  - a) Demand induced inflation
  - b) Costpush inflation
  - c) Floation inflation
  - d) None of these

P.T.O.

B) Answer in one or two sentences (2 marks each) :

[10]

- i) What is dishoarding.
- ii) What is Gross domestic product.
- iii) Who is revival the classical quantity theory of money.
- iv) Concept of natural rate of Unemployment.
- v) Which sector's included in circular flow of national income of three sector.

Q2) Explain the IS-LM Model of rate of interest.

[20]

OR

State the Hicks theory of business cycle.

Q3) Explain the Fridman's theory of demand for money.

[20]

OR

Analysis the Philips Curve.

Q4) Write short notes. (Any Four)

[20]

- a) Social accounting method
- b) Liquidity trap
- c) Keynes theory of the rate of interest
- d) Real balance effect
- e) Remedies to control Trade Cycle
- f) Structuralist theory of inflation

प्र.2) व्याजाचा IS-LM प्रतीमानाचे विवेचन करा.

[20]

किंवा

हिक्स यांचा व्यापार चक्राचा सिद्धांत स्पष्ट करा.

प्र.3) फ्रीडमन यांचा पैशाच्या मागणीचा सिद्धांत स्पष्ट करा.

[20]

किंवा

फिलिप्स वक्राचे विश्लेषण करा.

प्र.4) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) सामाजिक हिशेब पद्धती
- ब) रोखतेचा सापळा
- क) केन्सचा व्याजविषयक दृष्टीकोन
- ड) वास्तव शिल्लक परिणाम
- इ) व्यापारचक्र नियंत्रणाचे उपाय
- फ) चलनवाढीचा संरचनावादी सिद्धांत

Seat No.	
----------	--

**M.A. (Part - II) (Semester - III) (CBCS) Examination,
March - 2023**

ECONOMICS (Paper - EO-21) (Elective Paper) (New)

Economics of Labour

Sub. Code : 61686/71173

Day and Date : Friday, 23 - 06 - 2023

Total Marks : 80

Time : 10.30 a.m. to 01.30 p.m.

- Instructions :**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Objective Type Questions :

A) Choose the right option : [10]

- i) Wage differences in the labour market are due to which of the following reasons?
  - a) Differences in efficiency
  - b) Nature of work
  - c) Lack of mobility
  - d) All of the above
- ii) Second Labour Commission was established in _____.
  - a) 2002
  - b) 1994
  - c) 1948
  - d) 1991
- iii) In an unorganized sector, the male and female wage rates are _____.
  - a) Equal
  - b) Different
  - c) Zero
  - d) None of these
- iv) First Bonus Commission was appointed under the chairmanship of _____.
  - a) Khadilkar
  - b) Venkat Raman
  - c) Gulzari Lal Nanda
  - d) Mehar

P.T.O.

- v) The micro relation between Inflation and Wage is related to _____ element.
- a) Management   b) Capitalist
c) Worker   d) Owner

B) Write the answers to the following questions in one to two sentences : [10]

- i) What is the supply of labour?
ii) What is a minimum wage?
iii) What is an unorganized labour?
iv) When was the 42nd Amendment passed?
v) What is labour productivity?

Q2) Evaluate the government's policy on social security. [20]

OR

Explain the labour market policy.

Q3) Explain the national wage policy. [20]

OR

Define Child labour and explain its nature and problems.

Q4) Write short notes on any four of the following : [20]

- a) Cost of Education.
b) Social security and government.
c) Wages and Promotion.
d) The Importance of Social Security.
e) Industrial and Social Changes.
f) Measurement of Unemployment.

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) वस्तुनिष्ठ प्रश्न.

अ) योग्य पर्याय निवडा.

[10]

- i) श्रम बाजारातील वेतन भिन्नता खालीलपैकी कोणत्या कारणामुळे होते?
अ) कार्यक्षमतेतील भिन्नता   ब) कामाचे स्वरूप
क) गतिशीलतेचा अभाव   ड) वरील सर्व
- ii) दुसऱ्या श्रमआयोगाची स्थापना ..... मध्ये करण्यात आली.
अ) 2002   ब) 1994
क) 1948   ड) 1991
- iii) असंगठित क्षेत्रात स्त्री-पुरुष वेतनाचे दर ..... असतात.
अ) समान   ब) भिन्न
क) शून्य   ड) यापैकी नाही
- iv) पहिला बोनस आयोग ..... अध्यक्षतेखाली नेमण्यात आला.
अ) खाडिलकर   ब) वेंकट रमण
क) गुलजारी लाल नंदा   ड) मेहर
- v) चलनवाढ आणि वेतन यांच्यातील सूक्ष्म संबंध ..... घटकांशी असतो.
अ) व्यवस्थापक   ब) भांडवलदार
क) कामगार   ड) मालक

ब) खालील प्रश्नांची एक ते दोन वाक्यात उत्तरे लिहा.

[10]

- i) श्रमाचा पुरवठा म्हणजे काय?
ii) न्यूनतम मजुरी म्हणजे काय?
iii) असंगठित कामगार म्हणजे काय?
iv) 42 वी घटनादुरुस्ती केव्हा झाली?
v) श्रम उत्पादकता म्हणजे काय?

प्र.2) सामाजिक सुरक्षेसंबंधीच्या सरकारच्या धोरणाचे मूल्यमापन करा.

[20]

किंवा

श्रमबाजारपेठेचे धोरण स्पष्ट करा.

प्र.3) राष्ट्रीय वेतन धोरण स्पष्ट करा.

[20]

किंवा

बालमजूर म्हणजे काय ते सांगून बालमजुरांचे स्वरूप व समस्या स्पष्ट करा.

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणतेही 4) :

[20]

- अ) शिक्षणावरील खर्च
- ब) सामाजिक सुरक्षितता व सरकार
- क) वेतन आणि बढती
- ड) सामाजिक सुरक्षितेचे महत्व
- इ) औद्योगिक आणि सामाजिक बदल
- फ) बेरोजगारीचे मोजमाप

ॐॐॐ

SC - 11

Total No. of Pages : 4

Seat No.	
----------	--

M.A. (Part - II) (Semester - III) (CBCS - CRS) (New)
Examination, January - 2023
EO - 22 : ECONOMICS
Indian Public Finance
Sub. Code: 71174/61687

Day and Date : Thursday, 05 - 01 - 2023
Time : 10.30 a.m. to 1.30 p.m.

Total Marks : 80

- Instructions :**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.

- Q1) A) Objective type questions. (2 marks each) [10]**
- i) _____ taxes is levied by the State Government only.
    - a) Entertainment tax
    - b) Corporation tax
    - c) Wealth tax
    - d) Income tax
  - ii) The share of _____ debt is more in India's public debt.
    - a) Internal
    - b) External
    - c) Both
    - d) None of the above
  - iii) Deficit financing may lead to _____.
    - a) Poverty
    - b) Unemployment
    - c) Inflation
    - d) Deflation
  - iv) The financial responsibility and budgetary management act was firstly implemented in _____.
    - a) 2001
    - b) 2003
    - c) 2004
    - d) 2005
  - v) As per the recommendation of 14th Finance commission share of states Central distributional revenue was decided _____ in percent.
    - a) 29
    - b) 42
    - c) 32
    - d) 35

P.T.O.

B) Answer in one or two sentence. (2 marks each)

- i) State any two sources of non-tax revenue of Central Govt.
- ii) What is meant by of revenue deficit?
- iii) Who is the Chairman of fourteenth finance commission?
- iv) Give the definition of fiscal policy.
- v) When was Raja Chelliah committee of tax reform appointed in India?

Q2) Write short notes. (any four)

[20]

- a) Goods and Service Tax.
- b) Internal and External Debt.
- c) Fiscal Reforms and Budgetary Management Bill.
- d) Various concepts of Deficit.
- e) Revenue sources of state government.
- f) Problem of fiscal imbalance.

Q3) Explain the various source of revenue of Central Government.

[20]

OR

Explain the role public expenditure in economic development.

Q4) Discusses on the measures to improve the finances of the Local Government.

[20]

OR

Give a detailed note on terms of references, approach and recommendations of 14th finance commission.

प्र.2) थोडक्यात टिपा लिहा. (फक्त चार)

- अ) वस्तू व सेवा कर
- ब) अंतर्गत व बहिर्गत कर्ज
- क) वित्तीय सुधारणा व अंदाजपत्रकीय व्यवस्थापन विधेयक
- ड) तुटीच्या विविध संकल्पना
- इ) राज्य सरकारची उत्पन्न साधने
- फ) वित्तीय असमतोलाची समस्या

प्र.3) केंद्र सरकारच्या उत्पन्नाचे विविध मार्ग स्पष्ट करा.

[20]

किंवा

आर्थिक विकासातील सार्वजनिक खर्चाची भूमिका स्पष्ट करा.

प्र.4) स्थानिक सरकारची वित्त व्यवस्था सुधारण्यासाठी उपाय योजनावर चर्चा करा.

[20]

किंवा

14 व्या वित्त आयोगाच्या संदर्भ, अटी, दृष्टीकोन आणि शिफारसींची सविस्तर माहिती द्या.

ॐ ॐ ॐ

Seat No.	
-------------	--

**M.A. (Part - II) (Semester - III) (CBCS) (New) Examination,
March - 2023**

ECONOMICS (Paper - EC - 22)

Indian Public Finance (Elective)

Sub. Code : 71174/61687

Day and Date : Saturday, 24 - 06 - 2023

Total Marks : 80

Time : 10.30 a.m. to 01.30 p.m.

- Instructions :**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Objective type questions :

**A) Choose the correct answer from the given alternative (2 marks Each)
[10]**

- i) The report of Vijay Kelkar Committee related to _____.
  - a) Trade reforms
  - b) Center- state financial relation
  - c) Disinvestment in public sector enterprises
  - d) Tax Reform
- ii) The Finance Commission in India is appointed by _____.
  - a) President
  - b) Prime Minister
  - c) Chief Minister
  - d) Finance Minister
- iii) Budget is an instrument of _____.
  - a) Monetary policy
  - b) Fiscal Policy
  - c) Trade policy
  - d) Exchange rate policy
- iv) India's 73rd constitution amendment is related with _____.
  - a) Grama panchayat
  - b) Rural local bodies
  - c) State governments
  - d) Urban local bodies
- v) In India GST was introduced in the _____ year.
  - a) 2016
  - b) 2017
  - c) 2018
  - d) 2019

P.T.O.

B) Answer in one or two sentences (2 marks each) : [10]

- i) What is full form of FRBM?
- ii) When was started income tax in India?
- iii) Who was the chairman of tax reforms committee in 1991?
- iv) State the definition deficit finance.
- v) State any two objectives of public expenditure.

Q2) Explain the role public expenditure in Indian economy. [20]

OR

Explain the Indian tax reforms after 1991.

Q3) What is the deficit financing? Explain the trends in various deficits Measures during the last decade. [20]

OR

Explain the recommendations of 12th finance commission.

Q4) Write short notes on any four of the following : [20]

- a) Recommendation of Thirteen Finance Commission
- b) Public Debt Management
- c) Direct Taxes
- d) Role of Finance Commission
- e) Agriculture Income Tax
- f) Financial imbalance

प्र.2) भारतीय अर्थव्यवस्थेतील सरकारी खर्चाची भूमिका विशद करा.

[20]

किंवा

1991 नंतरच्या कर सुधारणा विशद करा.

प्र.3) तुटीचा अर्थभरणा म्हणजे काय? अलीकडच्या दशकातील विविध तुटीच्या मापकातील कल स्पष्ट करा. [20]

किंवा

12 व्या वित्त आयोगाच्या शिफारशींचा सविस्तर आढावा घ्या.

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) तेराव्या वित्त आयोगाच्या शिफारशी
- ब) सार्वजनिक कर्ज व्यवस्थापन
- क) प्रत्यक्ष कर
- ड) कृषी आयकर
- इ) वित्तीय आयकर

SC - 8

Total No. of Pages : 4

Seat No.	
----------	--

**M.A. (Part - II) (Semester - III) (CBCS) Examination,
January - 2023**

ECONOMICS (New) (Compulsory)

Statistics in Economic Analysis

Sub. Code : 71171/61684

Day and Date : Monday, 02 - 01 - 2023

Total Marks : 80

Time : 10.30 a.m. to 01.30 p.m.

- Instructions :**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.
  - 3) Calculator and Log table are permitted.

Q1) Objective Types Questions :

- A) Choose the correct answer from given alternatives. [10]
- i) Concurrent correlation is based on _____.
    - a) Deviations
    - b) Addition
    - c) Multiplication
    - d) Order
  - ii) The arithmetic mean of reciprocals of the given observations is _____.
    - a) Mean
    - b) Median
    - c) Geometric Mean
    - d) Harmonic Mean
  - iii) If Mean = Median = Mode, then the distribution is _____.
    - a) Symmetrical
    - b) Negative Skewed
    - c) Positive Skewed
    - d) All of these
  - iv) If third quartile is 15 and first quartile is 5 then coefficient of quartile deviation is _____.
    - a) 0.1
    - b) 0.2
    - c) 0.3
    - d) 0.5
  - v) Regression is used by _____ firstly.
    - a) Galton
    - b) Fisher
    - c) Dalton
    - d) Pearson

P.T.O.

SC - 8

- B) Write answer in one or two sentences : [10]
- What is the geometric mean of 2, 4, 8?
  - When regression line is one?
  - State one condition of positive skewed distribution?
  - What is standard deviation?
  - What is negative correlation?

Q2) What is Standard Deviation? Compute standard deviation and coefficient of Variation from following data. [20]

More than	800	700	600	500	400	300	200	100
Frequency	4	14	86	170	380	500	550	600

OR

What is Skewness? Compute Bowley's co-efficient of skewness from the following data.

Marks	0-10	10-20	20-30	30-40	40-50	50-60	60-70	70-80
No. of Students	10	12	22	32	29	11	3	1

Q3) Draw the two regression lines for the data given below using the method of least square. [20]

Variable X	5	10	15	20	25
Variable Y	20	40	30	60	50

OR

What is correlation? Explain types of correlation and find out rank correlation coefficient from the following data.

X	75	88	95	70	60	80	81	50
Y	120	134	150	115	110	140	142	100

Q4) Write short notes (any four) : [20]

- Requisites of Good Averages
- Mean Deviation
- Kurtosis
- Methods of Studying Correlation
- Importance of Regression
- From the following data calculate Median.

No. of Children	1-3	3-5	5-7	7-9
No. of Families	20	42	30	8

प्र.2) प्रमाप विचलन म्हणजे काय? पुढील आकडेवारीवरून प्रमाप विचलन आणि विचरण गुणांक काढा. [20]

पेक्षा जास्त	800	700	600	500	400	300	200	100
वारंवारिता	4	14	86	170	380	500	550	600

किंवा

विषमता म्हणजे काय? पुढील आकडेवारीवरून बाऊलेचा विषमता गुणांक काढा.

गुण	0-10	10-20	20-30	30-40	40-50	50-60	60-70	70-80
विद्यार्थी संख्या	10	12	22	32	29	11	3	1

प्र.3) खालील आकडेवारीवरून न्यूनतम वर्ग पद्धतीने दोन प्रतीपगमन रेषा काढा. [20]

X घटक	5	10	15	20	25
Y घटक	20	40	30	60	50

किंवा

सहसंबंध म्हणजे काय? सहसंबंधाचे प्रकार स्पष्ट करा आणि पुढील आकडेवारीवरून श्रेणी सहसंबंध गुणांक माहित करा.

X	75	88	95	70	60	80	81	50
Y	120	134	150	115	110	140	142	100

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

- चांगल्या सरासरीच्या आवश्यकता
- माध्य विचलन
- शिखरीयता
- सहसंबंध अभ्यासाच्या पद्धती
- प्रतीपगमनाचे महत्व
- खालील आकडेवारीवरून मध्यका काढा.

बालकांची संख्या	1-3	3-5	5-7	7-9
कुटुंब संख्या	20	42	30	8

Seat No.	
----------	--

M.A. (Part - II) (Semester - III) Examination, March - 2023**ECONOMICS****Statistics in Economic Analysis (Paper - EC-05)****Sub. Code : 71171/61684****Day and Date : Monday, 19 - 06 - 2023****Total Marks : 80****Time : 10.30 a.m. to 01.30 p.m.**

- Instructions :**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.
  - 3) Use of calculator is permitted.

Q1) Objective type Questions :**A) Choose correct answer from the given alternative (2 marks each) : [10]**

- i) In the batch of 13 students, 4 have failed. The marks of successful candidates were 41, 57, 38, 61, 36, 35, 71, 50 and 40. Find the median marks.
  - a) 40
  - b) 50
  - c) 41
  - d) 38
- ii) The measure of dispersion which is independent of frequencies of the given distribution is:
  - a) Range
  - b) Mean Deviation
  - c) Standard Deviation
  - d) Quartile Deviation
- iii) The median of the moderately skewed distribution is 8, third quartile is 12, first quartile is 8 and interquartile range is 4 then the relative coefficient of skewness is
  - a) ± 8
  - b) ± 1
  - c) ± 9
  - d) ± 11

P.T.O.

प्र.3) खालील तक्ता यादृच्छिक पद्धतीने निवडलेल्या 10 कामगारांचे योग्यता चाचणीतील प्राप्तांक (X) आणि उत्पादकता निर्देशांक (Y) दर्शवितो : [20]

X	60	62	65	70	72	48	53	73	65	82
Y	68	60	62	80	85	40	52	62	60	81

दोन प्रतिपगमण समीकरणे तयार करा आणि

- कामगाराचा चाचणी प्राप्तांक 92 असताना उत्पादकता निर्देशांक काढा.
- कामगाराचा उत्पादकता निर्देशांक 75 असताना चाचणी प्राप्तांक काढा.

किंवा

पुढे दिलेल्या 10 विद्यार्थ्यांनी गणित (X) आणि अर्थशास्त्र (Y) या विषयात प्राप्त केलेल्या गुणांच्या श्रेणी आधारे कार्ल पिअरसनचा सहसंबंध गुणांक काढा.

X	45	70	65	30	90	40	50	75	85	60
Y	35	90	70	40	95	40	60	80	80	50

तसेच संभाव्य त्रुटी काढा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणतेही चारवर थोडक्यात टिपा लिहा. [20]

- असममिती वक्र
- माध्य विचलन
- माध्यापासुनचे परीबल
- अंशिक आणि बहु सहसंबंध
- प्राक्कलनाचे प्रमाण दोष
- विचारणाचे चांगले मापक

M.A. – IInd Year

SEM – IV

“ECONOMICS”

Previous Year

Question Papers

Academic Year

(2022-23)

SC - 12

Total No. of Pages : 4

Seat No.	
----------	--

**M.A. (Part - II) (Semester - IV) (CBCS) Examination,
January - 2023**

ECONOMICS (Compulsory) (Paper - EC - 7)

International Economics (New)

Sub. Code : 72611/61695

Day and Date : Monday, 02 - 01 - 2023

Total Marks : 80

Time : 02.30 p.m. to 05.30 p.m.

- Instructions :**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Objective type Questions :

A) Choose the correct answer from the given alternative (2marks each) : [10]

- i) The aim of the Tarrif is _____.
  - a) To protect domestic industries
  - b) To increase government revenue
  - c) To restrict foreign trade
  - d) All the above
- ii) Marshall- Lerner condition helps to remove the deficit in Balance of Payment in _____ Country.
  - a) Developed
  - b) Developing
  - c) Underdeveloped
  - d) Devaluing
- iii) The theory of absolute principal of international trade propounded by _____.
  - a) Adam Smith
  - b) David Recardo
  - c) Haberler
  - d) Hecksher- ohlin
- iv) South Asian Association for Regional Cooperation (SAARC) was established in _____.
  - a) 1983
  - b) 1985
  - c) 1995
  - d) 1997

P.T.O.

SC - 12

प्र.2) अ) व्यापार शर्तीवर परिणाम करणाऱ्या घटकांची चर्चा करा.

[20]

किंवा

ब) मुक्त व्यापाराच्या बाजूने व विरोधातील मुद्यावर सखोल चर्चा करा.

प्र.3) अ) व्यवहारातोलातील असमतोलाची कारणे सांगा.

[20]

किंवा

ब) डेव्हिड रिकॉर्डोंच्या आंतरराष्ट्रीय व्यापाराविषयक तौलनिक उत्पादन खर्चाचा सिद्धांत स्पष्ट करा.

प्र.4) थोडक्यात टीपा लिहा. (कोणत्याही चार) :

[20]

अ) जे - वक्र परिणाम

ब) अवपुंजन

क) विदेशी व्यापार गुणक

ड) आय. बी. क्रविस यांचा उपयोगिता सिद्धांत

इ) विनिमय नियंत्रण

फ) जागतिक व्यापार संघटना

ॐ ॐ ॐ

Seat No.	
-------------	--

**M.A. (Part - II) (Semester - IV) (CBCS) Examination,
March - 2023**

ECONOMICS (Paper - EC-7) (Compulsory)

International Economics

Sub. Code : 61695/72611

Day and Date : Wednesday, 21 - 06 - 2023

Total Marks : 80

Time : 02.30 p.m. to 05.30 p.m.

- Instructions :**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Objective type Questions :

**A) Choose correct answer from the given alternative. (2 marks each) :
[10]**

- i) The Theory of comparative Cost is written by _____.
  - a) Adam Smith
  - b) David Ricardo
  - c) Thomas Malthus
  - d) Fredrick List
- ii) Terms of Trade for developing countries are _____.
  - a) Favorable
  - b) Unfavorable
  - c) Both 'a' and 'b'
  - d) None of the above
- iii) The aim of the Tariffs is _____.
  - a) To Protect Domestic Industries
  - b) To increase Government revenue
  - c) To restrict foreign trade
  - d) All the above
- iv) The value of one nation's currency versus the currency of another nation is called as _____.
  - a) Bank Rate
  - b) Production Rate
  - c) Exchange Rate
  - d) All the above

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) वस्तुनिष्ठ प्रश्न.

अ) योग्य पर्याय निवडून खालील वाक्ये पुन्हा लिहा.

[10]

- i) तुलनात्मक खर्चाचा सिद्धांत ..... यांनी मांडला.
अ) अँडम स्मिथ   ब) डेविड रिकोर्डो
क) थॉमस माल्थस   ड) फ्रेडरिक लिस्ट
- ii) विकसनशील देशासाठी व्यापार शर्ती ..... असतात.
अ) अनुकूल   ब) प्रतिकूल
क) अ आणि ब दोन्ही   ड) यापैकी नाही
- iii) जकातीचा हेतू ..... असतो.
अ) देशांतर्गत उद्योगांना संरक्षण देणे
ब) सरकारचे उत्पन्न वाढविणे
क) परकीय व्यापारावर निर्बंध घालणे
ड) वरील सर्व
- iv) एका देशाच्या मोबदल्यात दुसऱ्या देशाचे चलन घेणे म्हणजेच .....
अ) बँक दर   ब) उत्पादन दर
क) विनिमय दर   ड) किमत दर
- v) आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधीची स्थापना ..... या वर्षी करण्यात आली.
अ) 1935   ब) 1945
क) 1955   ड) 1965

ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. (प्रत्येकी 2 गुण) :

[10]

- i) आंतरराष्ट्रीय व्यापाराचा निरपेक्ष लाभाचा सिद्धांत कोणी मांडला ?
ii) व्यापार शर्तीचा अर्थ स्पष्ट करा.
iii) जकातीची संकल्पना स्पष्ट करा.
iv) अवपुंजनाची (Dumping) व्याख्या द्या.
v) आर्थिक एकीकरण संकल्पना काय आहे ?

प्र.2) आंतरराष्ट्रीय व्यापाराचा हेक्शचर - ओहलिन सिद्धांत स्पष्ट करा.

[20]

किंवा

अन्योन्य मागणीचा सिद्धांत सविस्तर सांगा.

प्र.3) मुक्त व्यापार म्हणजे काय? मुक्त व्यापाराच्या समर्थनार्थ मुद्दे स्पष्ट करा.

[20]

किंवा

व्यवहारतोलाच्या असमतोलाची कारणे स्पष्ट करा.

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) :

[20]

- अ) गतिशील घटकांची भूमिका
- ब) आंतरराष्ट्रीय व्यापारापासून फायदे
- क) जकातीचे प्रकार
- ड) कोटा
- इ) विदेशी व्यापार गुणक
- फ) जागतिक व्यापार संघटना

B) Answer in one or two sentence.

[10]

- i) Define economic development.
- ii) What is the main objective of 11th five year plan?
- iii) State the meaning of monetary policy.
- iv) State two tools of fiscal policy.
- v) What is terms of trade?

Q2) Explain the role of monetary policy in developing country.

[20]

OR

Critically examine the low level equilibrium trap.

Q3) Explain the factors affecting economic growth.

[20]

OR

Discuss the long run growth model of solow.

Q4) Write short notes (any four)

[20]

- i) Vicious circle of poverty.
- ii) Surplus value.
- iii) Ricardian theory of economic development.
- iv) Human poverty index.
- v) Labour intensive technique of production.
- vi) Obstacles to Economic development.

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे एकूण गुण दर्शवितात.

प्र.1) योग्य पर्याय निवडा.

[10]

अ) रिकाम्या जागी योग्य ती उत्तर लिहा.

- i) ..... पंचवार्षिक योजनेत अधिक समावेशक वृद्धीवर भर देण्यात आला.
अ) पहिल्या ब) बाराव्या
क) पाचव्या ड) सातव्या
- ii) 'एशियन ड्रामा' हा ग्रंथ ..... यांनी लिहिला.
अ) स्मिथ ब) कार्ल मार्क्स
क) गुन्नर मिर्डाल ड) यापैकी नाही
- iii) सार्वजनिक कर्ज हे ..... धोरणाचे साधन आहे.
अ) मौद्रिक ब) राजकोषीय
क) आयात-निर्यात ड) राजकीय
- iv) रिकार्डोच्या मते, आर्थिक विकास हा ..... वर अवलंबून असतो.
अ) भांडवल संग्रह ब) तूट
क) वृद्धी ड) भूमी
- v) ..... अवस्था लोकसंख्या विस्फोटकाची अवस्था म्हणून ओळखतात.
अ) पहिली ब) दुसरी
क) तिसरी ड) चौथी

ब) एक दोन वाक्यात उत्तरे लिहा.

[10]

- i) आर्थिक विकासाची व्याख्या लिहा.
ii) अकराव्या पंचवार्षिक योजनेचे मुख्य उद्दिष्टे काय?
iii) चलनविषयक धोरणाचा अर्थ लिहा.
iv) राजकोषीय धोरणाची दोन साधने लिहा.
v) व्यापारशर्ती म्हणजे काय?

प्र.2) विकसनशील देशामधील चलनविषयक धोरणाची भूमिका स्पष्ट करा. [20]

किंवा

कमी उत्पन्न समतोल पातळ्याचे टिकात्मक परीक्षण करा.

प्र.3) आर्थिक वृद्धीवर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा. [20]

किंवा

सोलो यांच्या दिर्घकालीन वृद्धी प्रतिमानाची चर्चा करा.

प्र.4) टीपा लिहा. (कोणतेही चार) [20]

- i) दारिद्र्याचे दृष्टचक्र
- ii) अतिरिक्त मुल्य
- iii) रिकार्डीचा आर्थिक विकासाचा सिद्धांत
- iv) मानवी दारिद्र्य निर्देशांक
- v) श्रमप्रधान उत्पादन तंत्र
- vi) आर्थिक विकासातील अडथळे

Seat No.	
----------	--

**M.A. (Part - II) (Semester - IV) (New) (CBCS) Examination,
March - 2023**

ECONOMICS (Paper - EC - 8) (Compulsory)

Economics of Growth and Development

Sub. Code : 72612

Day and Date : Thursday, 22 - 06 - 2023

Total Marks : 80

Time : 02.30 p.m. to 05.30 p.m.

- Instructions :**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Objective type questions : [20]

A) Choose the correct answer from the given alternative. (2 marks Each) [10]

- i) The period of 12th five year plan in India is _____.
  - a) 2002 to 2007
  - b) 2007 to 2012
  - c) 2012 to 2017
  - d) 2017 to 2022
- ii) The government of India established _____ commission on 1st January 2015.
  - a) Niti
  - b) Planning
  - c) Finance
  - d) All of these
- iii) Economic development is _____ process.
  - a) Short term
  - b) Long term
  - c) Medieval
  - d) None of these
- iv) _____ is an important tool of fiscal policy.
  - a) Income
  - b) Tax
  - c) Savings
  - d) None of these
- v) Most Underdeveloped countries have _____.
  - a) More workers
  - b) More capital
  - c) a) and b)
  - d) None of these

P.T.O.

B) Answer in one or two sentence. (2 marks each) :

[10]

- i) What do you mean by Economic development?
- ii) Explain the concept of developing country?
- iii) State the duration of 11th five years Plan.
- iv) Who has developed Big Push Theory.
- v) Who has developed Critical Minimum Effort theory.

Q2) Explain the indicators of Economic Growth.

[20]

OR

Explain the Ricardo Theory of Economic development.

Q3) Explain the terms of trade between agriculture and Industry.

[20]

OR

State the importance role of Fiscal policies in developing countries.

Q4) Write short notes on any four of the following :

[20]

- a) Characteristics of LDCs
- b) A K Model
- c) Development Gap
- d) Inclusive Growth
- e) Surplus value
- f) Human Development index

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) वस्तुनिष्ठ प्रश्न : [20]

अ) योग्य पर्याय निवडून खालील वाक्ये पुन्हा लिहा. [10]

i) भारतातील 12 व्या पंचवार्षिक योजनेचा कालावधी ..... होता.

अ) 2002 ते 2007   ब) 2007 ते 2012

क) 2012 ते 2017   ड) 2017 ते 2022

ii) भारत सरकारने 1 जानेवारी 2015 रोजी ..... आयोगाची स्थापना केली.

अ) नीती   ब) नियोजन

क) वित्त   ड) वरील सर्व

iii) आर्थिक विकास प्रक्रिया ..... आहे.

अ) अल्पकालीन   ब) दीर्घकालीन

क) मध्यम कालीन   ड) यापैकी नाही

iv) राजकोषीय धोरणाचे मुख्य साधन ..... आहे.

अ) उत्पन्न   ब) कर

क) बचत   ड) यापैकी नाही

v) अल्पविकसित देशात ..... असते.

अ) अधिक श्रमिक   ब) अधिक भांडवल

क) अ आणि ब   ड) यापैकी नाही

ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. (प्रत्येकी 2 गुण) [10]

i) आर्थिक विकास म्हणजे काय?

ii) विकसित देशाची संकल्पना सांगा.

iii) 11 व्या पंचवार्षिक योजनेचा कालावधी सांगा.

iv) मोठा धक्का सिद्धांत (Big Push Theory) कोणी मांडला.

v) निर्णायक किमान प्रयत्नाचा सिद्धांत कोणी मांडला.

प्र.2) आर्थिक वाढीचे निर्देशक स्पष्ट करा.

[20]

किंवा

रिकाडॉचा आर्थिक विकासाचा सिद्धांत स्पष्ट करा.

प्र.3) शेती आणि उद्योग यामधील व्यापारशर्ती स्पष्ट करा.

[20]

किंवा

विकसनशील देशामधील राजकोषीय धोरणाची भूमिका सांगा.

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) अल्प विकसित देशांची वैशिष्टे
- ब) ए के प्रतिमान
- क) विकासातील अंतर
- ड) सर्वसमावेशक वाढ
- इ) अतिरिक्त मूल्य
- फ) मानवी विकास निर्देशक

SC - 75

Total No. of Pages : 4

Seat No.	
----------	--

**M.A. (Part - II) (Semester - IV) (CBCS) Examination,
January - 2023**

**ECONOMICS (Elective Paper)
EO - 36 : Advanced Banking (Revised)
Sub. Code : 61701/72617**

Day and Date : Saturday, 07 - 01 - 2023

Total Marks : 80

Time : 02.30 p.m. to 05.30 p.m.

- Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Objective type questions : [20]

A) Choose correct answer from the given alternative. (2 mark each) [10]

- i) _____ is not function of IDRBT.
- To Conduct Ph. D Programmes
  - Support to Sponsored Research Projects
  - To regulate banking business
  - To conduct Training Programmes in Banking Technology
- ii) RTGS is _____ system.
- Large Value Payment System.
  - Gross Settlement Based Payment.
  - A Only
  - A and B
- iii) _____ is head of the ALCO.
- Chairman of the Bank
  - Liability Officer
  - CEO/MD
  - Loan Officer
- iv) _____ term is related to Money Laundering.
- Legal Tender Money
  - Currency Note
  - Currency Coins
  - Illegal Money

P.T.O.

- v) _____ is the Managing Director of the any Bank.
- a) Branch Manager   b) Regional Manager
- c) Chief Executive Officer   d) Zonal Manager

B) Answer in one or two sentences. (2 mark each) [10]

- i) What is full form of SWIFT?
- ii) What is full form of CTS?
- iii) What is interest rate risk?
- iv) What is Money Laundering?
- v) What is Money Mule?

Q2) Write short notes on any four of the following : [20]

- a) Importance of ICT in Banking
- b) Mobile Banking Apps
- c) Prudential and Exposure norms
- d) Important Aspects of the SARFEASI Act - 2002
- e) Regional Offices of the Bank
- f) Role of Branch Manager in Banking

Q3) Discuss the Nature, Scope and RBI's Guidelines on Internet Banking. [20]

OR

Explain the BASEL Accord I, Accord II and Accord III for Indian Banks.

Q4) State the important provisions and recent amendments in Negotiable Instruments Act 1881. [20]

OR

Explain the responsibilities of General Manager and Regional Manager.

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) वस्तुनिष्ठ प्रश्न :

[20]

अ) बहुपर्यायी प्रश्न (प्रत्येकी 2 मार्क)

[10]

- i) ..... हे IDRBT चे कार्य नाही
 अ) Ph.D कोर्सेस चालवणे   ब) प्रायोजित संशोधन प्रकल्पास मदत करणे
 क) बँकिंग व्यवसाय नियंत्रित करणे   ड) बँकिंग तंत्रज्ञानाची संबंधित प्रशिक्षण देणे
- ii) RTGS हि ..... यंत्रणा आहे
 अ) लार्ज व्हॅल्यू पेमेंट   ब) ग्रॉस सेटलमेंट
 क) A फक्त   ड) A आणि B
- iii) ..... हा ALCO समितीचा प्रमुख असतो.
 अ) बँकेचा चेअरमन   ब) लाईबिलिटी ऑफिसर
 क) सी ई ओ तथा एम डी   ड) कर्ज अधिकारी
- iv) ..... ही संकल्पना मनी लॉडरिंग शी संबंधित आहे.
 अ) विधीग्राह्य पैसा   ब) चलनी नोटा
 क) चलनी नाणी   ड) बेकायदेशीर पैसा
- v) ..... हा बँकेचा मॅनेजिंग डायरेक्टर असतो.
 अ) शाखा व्यवस्थापक   ब) प्रादेशिक व्यवस्थापक
 क) सी ई ओ   ड) विभागीय व्यवस्थापक

ब) खालील प्रश्नांची एक किंवा दोन ओळीत उत्तरे लिहा : (प्रत्येकी 2 मार्क्स)

[10]

- i) SWIFT पूर्ण रूप काय आहे?
 ii) CTS पूर्ण रूप काय आहे?
 iii) इंटरेस्ट रेट रिस्क म्हणजे काय?
 iv) मनी लॉडरिंग म्हणजे काय?
 v) मनी मुल म्हणजे काय?

प्र.2) थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही 4)

- अ) ICT बँकेतील महत्त्व
- ब) मोबाईल बँकिंग चे एप्स
- क) बँकांसाठीचे फ्युडेशनशियल व एक्पोजर नॉम्स
- ड) SARFEASI कायदा - 2002 कायद्यातील महत्वाच्या तरतुदी
- इ) बँकेचे प्रादेशिक कार्यालय
- फ) बँक शाखा व्यवस्थापकाची भूमिका

प्र.3) इंटरनेट बँकिंगचे स्वरूप, व्याप्ती व RBI च्या मार्गदर्शक सूचना स्पष्ट करा.

[20]

किंवा

BASEL Accord I, Accord II and Accord III स्पष्ट करा.

प्र.4) चलनक्षम दस्तऐवज कायदा 1881 मधील महत्वाच्या तरतुदी व नवीन दुरुस्ती स्पष्ट करा.

[20]

किंवा

बँकेतील जनरल मॅनेजर व प्रदेशीक मॅनेजर यांच्या जबाबदाऱ्या स्पष्ट करा.

SB - 298

Total No. of Pages : 4

Seat No.	
----------	--

M.A. (Part - II) (Semester - IV) (CBCS) (New) Examination, March - 2023

ECONOMICS

EO-36 : Advanced Banking (Elective)

Sub. Code : 72617/61701

Day and Date : Tuesday, 27 - 06 - 2023

Total Marks : 80

Time : 2.30 p.m. to 5.30 p.m.

- Instructions :**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) A) Choose the correct answer from the given substitute : [10]

- i) One of the item is not related with E-banking.
  - a) Demand draft
  - b) NEFT
  - c) ECS
  - d) ATM
- ii) The following is not a bank liability.
  - a) Demand deposit
  - b) Time deposit
  - c) Saving deposit
  - d) Loans
- iii) Which is the source of interest for a bank.
  - a) Advances
  - b) Bills discounted
  - c) Investments
  - d) All of the above
- iv) When information technology act in banking was introduced.
  - a) 2001
  - b) 2000
  - c) 2003
  - d) 2002
- v) What is meant by the term 'cyber-crime'?
  - a) Any crime that uses computers
  - b) The use of networks
  - c) The theft of digital information
  - d) Any crime that involves computers and networks

P.T.O.

SB - 298
[10]

B) Answer in one or two sentences :

- i) What is ITC in banking?
- ii) What is RTGS in banking?
- iii) Why Cyber Security is important in banking?
- iv) What is Market Risk?
- v) What is IMPS in banking?

Q2) Explain the Nature and Scope of Internet Banking.

[20]

OR

Examine the types and role of Risk in the banking Sector.

Q3) What do you mean by Cyber Crimes and what are the types of Cyber Crimes in Banking Sector.

[20]

OR

Explain in details the Role of Branch Manager.

Q4) Write short notes on any four of the following :

[20]

- a) Importance of ICT in Banking.
- b) Asset Liability Management.
- c) Risk Management.
- d) Data Security and Importance.
- e) Duties of General Manager.
- f) Functions of ALCO.

SB - 298

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) वस्तूनिष्ठ प्रश्न :

अ) योग्य पर्याय निवडा :

[10]

- i) खालील दिलेल्या पैकी कोणता पर्याय ई-बँकिंगशी संबंधित नाही?
अ) मागणी धनाकर्ष   ब) एन.ई.एफ.टी.
क) ई.सी.एस.   ड) ए.टी.एम.
- ii) खालील पर्याया पैकी कोणता पर्याय बँकेचे उत्तरदायित्व नाही.
अ) मागणी ठेवी   ब) मुदत ठेवी
क) बचत ठेवी   ड) कर्ज
- iii) बँकासाठी कोणते पर्याय व्याजाचा स्रोत म्हणून ओळखले जातात.
अ) अग्रिम रक्कम   ब) बिलावरील सुट
क) गुंतवणूक   ड) वरील पैकी सर्व
- iv) बँकिंग क्षेत्रामध्ये माहिती तंत्रज्ञान कायदा केंव्हा लागू झाला?
अ) 2001   ब) 2000
क) 2003   ड) 2002
- v) 'सायबर-गुन्हे' म्हणजे काय?
अ) संगणकाचा वापर करून केलेला गुन्हा
ब) नेटवर्कचा वापर करून केलेला गुन्हा
क) डिजिटल माहितीची चोरी करून केलेला गुन्हा
ड) संगणक आणि नेटवर्क यांचा वापर करून केलेला कोणताही गुन्हा

ब) एक वाक्यात उत्तरे लिहा.

[10]

- i) बँकिंगमध्ये माहिती व संपर्क तंत्रज्ञान म्हणजे काय?
- ii) बँकिंगमध्ये आर.टी.जी.एस. म्हणजे काय?
- iii) बँकिंगमध्ये सायबर सुरक्षा काय महत्त्वाची आहे?
- iv) बँकिंगमध्ये बाजाराचा धोका म्हणजे काय?
- v) बँकिंगमध्ये आय.एम.पी.एस. म्हणजे काय?

प्र.2) इंटरनेट बँकिंगचे स्वरूप आणि व्याप्ती स्पष्ट करा.

[20]

किंवा

बँकिंग क्षेत्रात जोखीमीचे कार्य आणि प्रकार याचे परीक्षण करा.

प्र.3) सायबर गुन्हेगारी म्हणजे काय आणि बँकिंगमधील सायबर गुन्ह्यांचे प्रकार काय आहेत.

[20]

किंवा

शाखा व्यवस्थापकाची भूमिका तपशीलवार स्पष्ट करा.

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) बँकिंगमध्ये आयसीटीचे महत्त्व
- ब) मालमत्ता उत्तरदायित्व व्यवस्थापन
- क) जोखीम व्यवस्थापन
- ड) माहिती सुरक्षा आणि महत्त्व
- इ) जनरल मॅनेजरची कर्तव्ये
- फ) ए.एल.को. ची कार्ये

Seat No.	
-------------	--

**M.A. (Part - II) (Semester - IV) (CBCS) (New)
Examination, March - 2023
ECONOMICS**

**EO-32 : Co-operative Thoughts and Administration
Sub. Code : 72613/61697**

Day and Date : Friday, 23 - 06 - 2023

Total Marks : 80

Time : 02.30 p.m. to 05.30 p.m.

- Instructions :**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Objective type questions :

A) Choose the correct answer from the given alternative (2 marks each) : [10]

- i) _____ established labor colonies to improve the conditions of the workers.
  - a) Nicholson
  - b) Robert Owen
  - c) Sir Calvert
  - d) Dr. William King
- ii) The first consumer co-operative society in England founded by _____ weavers.
  - a) 15
  - b) 20
  - c) 19
  - d) 28
- iii) For Asia and the Pacific I.C.A's regional office is at _____.
  - a) New Delhi
  - b) Singapore
  - c) Jakarta
  - d) Beijing
- iv) Co-operative Education Training Institute in Maharashtra is located at _____.
  - a) Mumbai
  - b) Sangli
  - c) Pune
  - d) Kolhapur

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्र.1) वस्तूनिष्ठ प्रश्न.

अ) रिकाम्या जागी योग्य पर्याय निवडून विधाने पूर्ण करा. (प्रत्येकी 2 गुण) [10]

i) ..... यांनी कामगारांची परिस्थिती सुधारण्यासाठी श्रमिकांच्या वसाहती स्थापन केल्या.

- अ) निकोलसन   ब) रॉबर्ट ओवेन
क) सर कॅलव्हर्ट   ड) डॉ. विल्यम किंग

ii) इंग्लंडमधील पहिली ग्राहक सहकारी संस्था ..... विणकरांनी स्थापन केली.

- अ) 15   ब) 20
क) 19   ड) 28

iii) आशिया व पॅसिफिक साठी आय. सी. ए. चे प्रादेशिक कार्यालय ..... येथे आहे.

- अ) न्यू दिल्ली   ब) सिंगापूर
क) जकार्ता   ड) बिर्जींग

iv) महाराष्ट्रात सहकारी शिक्षण प्रशिक्षण देणारी संस्था ..... येथे आहे.

- अ) मुंबई   ब) सांगली
क) पुणे   ड) कोल्हापूर

v) महाराष्ट्र सहकारी कायदा ..... या वर्षी पास झाला.

- अ) 1904   ब) 1960
क) 1912   ड) 1961

ब) एक किंवा दोन वाक्यात उत्तर लिहा. (प्रत्येकी 2 गुण) [10]

- i) रॉशडेल इक्विटेबल पायोनिअर्स सोसायटीची स्थापना कोणत्या वर्षी झाली?
ii) सहकारी अंकेक्षण म्हणजे काय?
iii) मानव संसाधन विकासाचा अर्थ सांगा.
iv) सहकारी संस्थेचा मार्गदर्शक, आणि मित्र म्हणून कोण काम करित असतो?
v) नेतृत्वाचा अर्थ विशद करा?

प्र.2) वैकुंठभाई मेंहता यांचे सहकारातील योगदान स्पष्ट करा.

[20]

किवां

सहकारी चळवळीच्या विकासातील सरकारचे योगदान स्पष्ट करा.

प्र.3) हेन्नी फेरॉल यांची सहकारी व्यवस्थापनाची तत्वे स्पष्ट करा.

[20]

किंवा

सहकारी लेखापरीक्षणाचे उद्देश व प्रकार स्पष्ट करा.

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणतेही 4)

[20]

- अ) रॉबर्ट ओवेनचे सहकारी चळवळीतील योगदान
- ब) आंतरराष्ट्रीय सहकारी संघटनेची (ICA) रचना
- क) संचालक मंडळाची कार्ये
- ड) सहकारी नेतृत्वाचे गुण
- इ) वसंतदादा पाटील यांचे सहकारी चळवळीतील योगदान
- फ) मानव संसाधन विकासाची गरज

□□□

